

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE
DE
ISTORIE MEDIE

VOLUMUL XXIV
2006

MUZEUL BRĂILEI

EDITURA ISTROS

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE

DE

ISTORIE MEDIE

VOL. XXIV, 2006

SUMAR

COMERȚ ȘI NEGUSTORI ÎN EVUL MEDIU

ȘERBAN PAPACOSTEA, Génois et riverains du bassin pontique aux XIV ^e et XV ^e siècles: le cas de Sinope	1
SNEJANA RAKOVA, Traits de la vie commerciale dans les sources diplomatiques et hagiographiques slaves (XIII ^e -XVI ^e siècles)	9
PENKA DANOVA, La culture des marchands italiens: les connaissances acquises pendant le voyage (XV ^e – XVI ^e siècles)	21
ANCA POPESCU, Le régime fiscal du marchand «étranger» dans l'Empire ottoman (deuxième moitié du XV ^e -XVI ^e siècles). Quelques considérations	31
GHEORGHE LAZĂR, Marchands valaques et leurs formes d'organisation de l'activité commerciale	41

DOMNI, BOIERI, CTITORII

ȘTEFAN S. GOROVEI, „Maria Asanina Paleologhina, doamna Moldovlahiei” (II)	55
MARIA-VENERA RĂDULESCU, Episoade din istoria Moldovei redată pe cale descoperite la Curtea Domnească de la Vaslui: nunta lui Ștefan cel Mare cu Maria de Mangop	81

“Studii și Materiale de Istorie Medie”, vol. XXIV, 2006

ȘTEFAN ANDREESCU, Din relațiile țărilor române cu Epirul: Ctitoriile bucureștene ale lui Ghiorma din Pogoniani	101
CONSTANTIN REZACHEVICI, PETRE Ș. NĂSTUREL, Un patrafir de la Mănăstirea Ivirilor și neamul doamnei lui Radu Mihnea	111
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, Patrimoniul funciar al marelui vistiernic Iordache Cantacuzino (I)	121
BOGDAN-PETRU MALEON, Mănăstirea Probota - între ierarhia ecleziastică și domnie. Semnificațiile unor privilegii din secolele XV-XVI	131

OCCIDENT VERSUS ORIENT

ȘERBAN MARIN, Un precedent al Cruciadei a patra. Campania antibizantină a dogelui Domenico Michiel din 1122-1126 în reprezentarea cronisticii venețiene	151
TÚDÓS S.KINGA, Testamentul lui Bekes Gáspár. Grodno, 1 noiembrie 1579	181
VIOLETA BARBU, Țările Române și disputele în jurul dogmei primatului papal (secolul al XVII-lea)	189
TUDOR-RADU TIRON, Despre dreptul la stemă în Transilvania secolului XVII ..	217

DISCUȚII

EUGEN DENIZE, Când s-a declanșat conflictul dintre Vlad Țepeș și turci?	239
LIVIU PILAT, Vocabular politic și consecințe teritoriale ale omagiului de la Liov (1387)	253

ADDENDA ET CORRIGENDA	263
-----------------------------	-----

RECENZII ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE	277
--	-----

- Documente românești din arhiva mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos. Catalog*, vol. I, întocmit de Florin Marinescu, Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc, Edit. Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2005, 484 p. (Gheorghe Lazăr);
- ANTAL LUKÁCS, *Documente fâgărășene*, I (1486-1630), Edit. Scriptorium, București, 2004, 316 p. (Ștefan Andreescu);
- TEODOR BĂLAN, *Documente bucovinene*, vol. VII, 1464-1740, ediție îngrijită de prof. univ. dr. Ioan Caproșu, indice de Arcadie Bodale, cuvânt înainte de Dumitru Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, Edit. Taida, Iași, 2005, XX + 318 p., (Academia Română. Filiala Iași. Centrul de studii "Bucovina" Rădăuți) (Șerban Papacostea);
- IOAN HAȚEGAN, *Vilayetul de Timișoara. Repere cronologice. Selecție de texte și date*. Edit. Banatul, Edit. Artpress, Timișoara, 2005, 358 p. (Cronologia Banatului. [Vol.] II. [Partea] 2) (Academia Română, Filiala Timișoara. Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”) (Bibliotheca Banatica. Series Historica) (Viorel Achim);
- Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, ed. Edgar Hösch, Karl Nehring, Hol, Sundhaussen, Böhlau, Köln, 2004, 770 p. (Mária Pakucs Willcocks);
- Királyok ék királynék itineráriumai (1382-1438). Itineraria regum et reginarum (1382-1438)*. Zsigmond király és császár (1382-1437) itineráriumát készítette ENGEL Pál. Kiegészítette, szerkesztette és mutatóval ellátta C. TÓTH Norbert. Mária királynő (1382-1395) és Borbála királyné (1405-1438), Zsigmond király és császár feleségei, valamint Erzsébet (1382-1386)

királyné, I. Lajos király özvegye itineráriumaait készítette, szerkesztette és mutatókkal ellátta C. TÓTH Norbert, Budapest, 2005, 187 p. (Segédletek a középkori magyar történelem tanulmányozásához 1) (Viorel Achim); *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, editat de Josef Pauser, Martin Scheutz și Thomas Winkelbauer, seria *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. Ergänzungband 44*, Edit. Oldenbourg, Viena, 2004, 1134 p. (Mária Pakucs Willcocks); *Palia de la Orăștie (1582). I. Textul*. Text stabilit și îngrijire editorială de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu și Alexandru Gafton. Volum întocmit de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Alexandru Gafton, Sorin Gruia, Edit. Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2005, 229 p. (Șerban Papacostea); GEORG SOTERIUS, *Cibinium. Eine Beschreibung Hermannstadts vom Beginn des 18. Jahrhunderts*, text latin editat și tradus în limba germană de Lore Poelchau, Böhlau, Köln, 2006, 283 p. cu indici și il. (Mária Pakucs Willcocks); FERENȚ IOVAN, *Începuturile bisericii catolice din Moldova*, ediție îngrijită de pr.prof.dr. Eduard Ferent, Edit. Sapienția, Iași, 2004, 298 p. + 4 hărți. (Șerban Papacostea); MARIA MAGDALENA SZÉKELY, ȘTEFAN S. GOROVEI, *Maria Asanina Paleologhina. O prințesă bizantină pe tronul Moldovei*, Sfânta Mănăstire Putna, 2006, 290 p., 234 il. (Violeta Barbu); JACQUES BOUCHARD, *Nicolae Mavrocordat. Domn și cărturar al Iluminismului timpuriu (1680 – 1730)*, trad. din limba franceză și neogreacă de Elena Lazăr, Edit. Omonia, București, 2006, 185 p. (Violeta Barbu); FARUK BILICI, *XVI. Louis ve Istanbul'u Fetih Tasarısı* [Louis XIV et son projet de conquête d'Istanbul], Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2004, VIII + 369 p. (Anca Popescu); THOMAS F. MADDEN, *Enrico Dandolo & the Rise of Venice*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 2003, 298 p. (Ovidiu Cristea); ANDRAS W. KOVÁCS, *The History of the Wass de Czege Family [=Istoria familiei Wass de Țaga]*. Translated by Ágnes Baricz, copyedited by Matthew Suff. Edmund Siemers-Stiftung, Hamburg, 2005, 199 p. + 27 planșe cu ilustrații și 10 tabele genealogice. (Tudor – Radu Tiron); ȘERBAN PAPACOSTEA, *La Mer Noire carrefour des grandes routes intercontinentales 1204-1453*, Institutul Cultural Român, 2006, 379 p. (Ovidiu Cristea); ȘTEFAN ANDREESCU, *Izvoare noi cu privire la istoria Mării Negre (sec. XV-XVII)*, Institutul Cultural Român, București, 2005, 262 p. (Ovidiu Cristea); CHARLES KING, *Marea Neagră. O istorie*, în românește de Dorian Branea și Cristina Chevereșan, Edit. Brumar, Timișoara, 2005, 404 p. (Ștefan Andreescu); NICOLAE-ȘERBAN TANAȘOCA, *Bizanțul și românii (Eseuri, studii, articole)*, Edit. Fundației PRO, București, 2003, 240 p. (Ștefan Andreescu); ALEXANDRU MAREȘ, *Scriere și cultură românească veche*, Edit. Academiei Române, București, 2005, 486 p. (Violeta Barbu); OVIDIU PECICAN, *Sânge și trandafiri. Cultură ero(t)ică în epoca ștefaniană*, Edit. Cartier, Chișinău-București, 2005, 208 p. (Liviu Pilat); EMIL DRAGNEV, *Enigma Pătrăuților. O versiune de interpretare*, în volumul: Demir Dragnev, Igor Cașu, Emil Dragnev și Virgil Pâslariuc, *Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale*, Civitas, Chișinău, 2004, p. 66-80 (Ștefan Andreescu); PAVEL VESA, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 740 p. (Violeta Barbu); *Scientia et pietas. Collegium Claudiopolitanum Societatis Jesu (1581)*, ediție îngrijită de Doru Radosav și Ionuț

Costea, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, 253 p. + 10 il. (*Violeta Barbu*); ȘERBAN TURCUȘ, *Sfântul Gerard de Cenad sau despre destinul unui venețian în jurul anului o mie*, Edit. Carom, București, 2004, 193 p. (*Șerban Papacostea*); EMIL DRAGNEV, *O capodoperă a miniaturii din Moldova medievală: Tetraevanghelul de la Elizavetgrad și manuscrisele grupului Parisinus graecus 74*, Edit. Civitas, Chișinău, 2004, 234 p. + 72 pl. în afară de text (*Ștefan Andreescu*); *** *Europa między Italią a Polską i Litwą, Studia* [Europa între Italia, Polonia și Lituania. Studii], Polska Akademia Umiejętności, Rozprawy Wydziału Historyczno-filozoficznego, Ogólnego zbioru, tom 101, Kraków, 2004, 149 p. (*Tatiana Cojocar*); OSZKÁR PAULINYI, *Gazdag föld – szegény ország. Tanulmányok a magyarországi bányaművelés múltjából* [Pământ bogat – țară săracă. Studii despre trecutul mineritului în Ungaria]. Szerkesztette Buza János és Draskóczy István, Budapest, 2005, 427 p. (Gazdaság és Társadalomtörténeti kötetek 3) (*Viorel Achim*); VENIAMIN CIOBANU, *Statele nordice și problema orientală (1792-1814)*, Edit. Junimea, Iași, 2005, 295 p. (Academia Română, Institutul de Istorie "A.D. Xenopol", Iași) (*Șerban Papacostea*); JAN STRADOMSKI, *Spory o „wiarę grecką” w dawnej Rzeczypospolitej* [Disputa despre "credința grecească" în Polonia], Scriptum, Kraków, 2003, 341 p. (*Tatiana Cojocar*); SORIN ULLEA, *Datarea ansamblului de pictură de la Sucevița*, Edit. AXA, Botoșani, 2006, 32 p. cu il. (*Ștefan Andreescu*); *Raportul putere centrală-factori politici interni reflex al statutului juridic al Principatelor Române (sec. XVII-XVIII)*, volum coordonat de Veniamin Ciobanu, Edit. Junimea, Iași, 2006, 291 p. (Academia Română. Institutul de Istorie "A.D. Xenopol" – Iași) (*Șerban Papacostea*); ADRIANA-CLAUDIA CÎTEIA, *Instituții ecleziastice pe litoralul vest-pontic în lumina izvoarelor arheologice, literare și epigrafice în secolele IV-VII*, Edit. Muntenia, Constanța, 2006, 611 p. (*Șerban Papacostea*); PAVEL PARASCA, *Politica externă și relațiile internaționale ale țărilor române în evul mediu*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2005, 232 p. (Universitatea liberă internațională din Moldova) (*Șerban Papacostea*); ROXANA JOSANU și VITALIE JOSANU, *Contribuții privind evoluția populației și a așezărilor medievale românești de la răsăritul Țării Moldovei. Studiu de caz asupra satului Chetrosu, jud. Soroca*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 112 p. (*Șerban Papacostea*); KRZYSZTOF BACZKOWSKI, *Projekty rozbiórów państw suwerennych w późnym średniowieczu I u początku doby nowożytnej* (Proiectele de împărțire teritorială a statelor suverane în evul mediu și la începutul erei moderne), Polska Akademia Umiejętności, Rozprawy Wydziału Historyczno-filozoficznego, Ogólnego zbioru, tom 95, Kraków, 2001, 47 p. (*Tatiana Cojocar*); ION D. NEAMU, *Monografia comunei Merei. (Din cele mai vechi știri până în anii aplicării reformei agrare din 1864)*, Edit. Alpin, Buzău, 2005, 244 p. (*Constantin Dobriță*); GEORGETA BIDILICA – VASILACHE, *Dărmănești. Popasul de pe "Drumul Domnișorului". Satul Mărginenii de Sus, fostă reședință a familiei Cantacuzino*, Edit. Artemis, 2005, 255 p. (*Șerban Papacostea*).

IN HONOREM DEMIR DRAGNEV (<i>Victor Spinei</i>).....	333
ABREVIERI	337
CUPRINS	341

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE

DE

ISTORIE MEDIE

VOL. XXIV, 2006

SOMMAIRE

COMMERCE ET MARCHANDS AU MOYEN ÂGE

ȘERBAN PAPACOSTEA, Génois et riverains du bassin pontique aux XIV ^e et XV ^e siècles: le cas de Sinope	1
SNEJANA RAKOVA, Traits de la vie commerciale dans les sources diplomatiques et hagiographiques slaves (XIII ^e -XVI ^e siècles)	9
PENKA DANOVA, La culture des marchands italiens: les connaissances acquises pendant le voyage (XV ^e – XVI ^e siècles)	21
ANCA POPESCU, Le régime fiscal du marchand «étranger» dans l'Empire ottoman (deuxième moitié du XV ^e -XVI ^e siècles): quelques considérations	31
GHEORGHE LAZĂR, Marchands valaques et leurs formes d'organisation de l'activité commerciale	41

PRINCES, BOYARDS, FONDATIONS ECCLESIASTIQUES

ȘTEFAN S. GOROVEI, Maria Asanina Paléologue, princesse de Moldovalachie (II) ..	55
MARIA-VENERA RĂDULESCU, Le cortège nuptial d'Etienne le Grand et de Marie de Mangop. Images sur des carreaux de pôle découverts dans la résidence princière de Vaslui (XV ^e siècle)	81
ȘTEFAN ANDREESCU, Les fondations ecclésiastiques du boyar Ghiorma de Pogoniani à Bucarest	101

CONSTANTIN REZACHEVICI, PETRE Ș. NĂSTUREL, Un épitrachilion du monastère Ivron et la famille de l'épouse de Radu Mihnea	111
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, Le patrimoine foncière du grand trésorier Iordache Cantacuzène (I)	121
BOGDAN-PETRU MALEON, La monastère de Probota entre la hierarchie ecclesiastique et le prince. Les significations de quelques privilèges du XV ^e –XVI ^e siècles	131

OCCIDENT VERSUS ORIENT

ȘERBAN MARIN, Un precedent de la quatrième croisade. L'Expedition du doge Domenico Michiel contre l'Empire byzantin (1122-1126) dans les chroniques vénitiennes	151
TÛDOS S.KINGA, Le testament de Bekes Gáspár. Grodno, 1 novembre 1579	181
VIOLETA BARBU, Les Pays Roumains et les querelles autour de la primauté pontificale (le XVII ^e siècle)	189
TUDOR - RADU TIRON, Autour du droit aux armoiries en Transilvanie (le XVII ^e siècle)	217

DISCUSSIONS

EUGEN DENIZE, Autour du début de la guerre de Vlad l'Empaleur contre l'Empire ottoman	239
LIVIU PILAT, Vocabulaire politique et conséquences territoriales de l'hommage de Lvov (1387)	253
ADDENDA ET CORRIGENDA	263
COMPTES-RENDUS ET NOTES BIBLIOGRAPHIQUES	277
IN HONOREM DEMIR DRAGNEV (<i>Victor Spinei</i>)	333
ABREVIATIONS	337
SOMMAIRE	341

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE

DE

ISTORIE MEDIE

VOL. XXIV, 2006

CONTENTS

TRADE AND MERCHANTS IN THE MIDDLE AGES

ȘERBAN PAPACOSTEA, Genoese and Black Sea powers in the 14 th - 15 th centuries: the case of Sinope	1
SNEJANA RAKOVA, Trade aspects in the slavic diplomatic and hagiographic sources (13 th -16 th centuries)	9
PENKA DANOVA, The Knowledge of the Italian merchants. The example of the travel accounts (15 th – 16 th centuries)	21
ANCA POPESCU, Foreign Merchants and their fiscal regime in the Ottoman Empire (second half of the 16 th century). Some reflections	31
GHEORGHE LAZĂR, Wallachian merchants and their trade organisation	41

PRINCES, ARISTOCRATS, ECCLESIASTICAL FOUNDATIONS

ȘTEFAN S. GOROVEI, Maria Asanina Paleologue, princess of Moldavia (II)	55
MARIA-VENERA RĂDULESCU, The wedding of Stephen the Great and Maria of Mangup. Images on glazestore tiles discovered at Vaslui (15 th century).....	81

ȘTEFAN ANDREESCU, On the Relations of the Romanian Principalities with Epirus : the Ecclesiastical Foundations by Ghiormă of Pogoniani in Bucharest	101
CONSTANTIN REZACHEVICI, PETRE Ș. NĂSTUREL, A Stole kept at the Iviron Monastery and the Family of the Radu Mihnea's Spouse	111
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, The Land Possessions of the Great Treasurer Iordache Cantacuzenos (I)	121
BOGDAN-PETRU MALEON, The Probota monastery between the ecclesiastic hierarchy and the reign. The significances of some privileges during the 15 th and 16 th centuries.....	131

ȘERBAN MARIN, *OCCIDENT VERSUS ORIENT*

ȘERBAN MARIN, A Precedent to the Fourth Crusade. The anti-Byzantine Campaign of Doge Domenico Michiel in 1122-1126 according to the Venetian Chronicles	151
TÜDÖS S.KINGA, Bekes Gáspár's Last Will. Grodno, 1 November 1579	181
VIOLETA BARBU, The Romanian Principalities and the Dispute around the Papal Primacy Dogma (the 17 th century)	189
TUDOR-RADU TIRON, About the Law of Arms in 17 th century Transilvania	217

DEBATES

EUGEN DENIZE, When did the conflict between Vlad the Impaler and the Turks start?	239
LIVIU PILAT, The political vocabulary and the territorial consequences of the Liov homage (1387)	253
ADDENDA ET CORRIGENDA	263
REVIEWS AND BIBLIOGRAPHICAL NOTES	277
IN HONOREM DEMIR DRAGNEV (<i>Victor Spinei</i>)	333
ABBREVIATIONS	337
CONTENTS	341